

Marta Frąckiewicz

Studenckie Koło Naukowe Resocjalizacji i Profilaktyki Społecznej
Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach

Prowadzenie publicznych szkół podstawowych jako zadanie oświatowe gminy¹ Managing public primary schools as a matter of commune

Streszczenie: Niniejszy artykuł przedstawia prowadzenie szkół jako zadanie publiczne samorządu terytorialnego. Wyjaśnia strukturę systemu oświaty w Polsce. W dalszej części opisuje zadania oświatowe realizowane przez gminy.

Słowa kluczowe: system oświaty, szkoła, gmina

Abstract: This paper presents the managing schools as a public task of local government. Explains the structure of the education system in Poland. In the next part describes the educational tasks carried out by the commune.

Key words: education system, school, commune

Wstęp

Od 17 października 1997 roku najważniejszym źródłem prawa w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. W art. 70 zapewnia ona każdemu obywatelowi prawo do nauki, a także określa obowiązek nauki do 18 roku życia². Obowiązek ten jest zazwyczaj realizowany w różnego rodzaju placówkach oświatowych, a przede wszystkim w szkołach. Obecnie w Polsce w wyniku zmian w administracji państwowej po 1989 roku większa ich część zarządzana jest przez jednostki samorządu terytorialnego na różnych szczeblach. Głównie zajmują się tym gminy oraz powiaty.

Prowadzenie szkół jako zadanie publiczne

Zadanie publiczne można zdefiniować jako „każde działanie administracji, które realizuje ona na podstawie ustaw”³. Według art. 16 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, samorząd terytorialny wykonuje istotną część zadań

¹ Artykuł napisany pod opieką naukową mgr Katarzyny Marciniak-Paprockiej.

² Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. 1997 nr 78 poz. 483), art. 70.

³ <http://poradnik.ngo.pl/x/340591>, 02.04.2015.

publicznych. Oznacza to, że realizuje zadania, które mają swoje odzwierciedlenie w prawie, a także iż jednostki samorządu działają dla dobra publicznego⁴.

Jednym z zadań publicznych jest zakładanie i prowadzenie szkół oraz innych placówek oświatowych. Ustawa o systemie oświaty mówi, że szkoły mogą być zakładane przez jednostki samorządu terytorialnego, inne osoby prawne, jak również przez osoby fizyczne, z zastrzeżeniem, iż samorząd ma możliwość prowadzenia jedynie szkół publicznych⁵. Szkoła publiczna:

- zapewnia nauczanie bezpłatne według przyjętych ramowych planów nauczania,
- rekrutuje na zasadzie powszechnej dostępności,
- realizuje podstawy programowe obowiązkowych przedmiotów,
- działa według zasad ustalonych przez Ministra Edukacji Narodowej w sprawie oceniania, promowania i egzaminowania uczniów,
- umożliwia uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych⁶.

Szkoła publiczna ma za zadanie zagwarantować uczniom i nauczycielom możliwość korzystania z pomieszczeń do nauki, niezbędnego wyposażenia, biblioteki, świetlicy, gabinetu profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej, zespołu urządzeń sportowych i rekreacyjnych oraz pomieszczeń administracyjno-gospodarczych⁷.

Jednostki samorządu terytorialnego zakładają szkoły „na mocy uchwały organu stanowiącego jednostki”⁸. Podpisują akt założycielski i nadają statut placówce. W szkołach przez siebie prowadzonych mają za zadanie zapewnić bezpłatne nauczanie, wychowanie i opiekę. Za realizację zajęć przewidzianych w programach ramowych w określonych limitach godzinowych nie mogą pobierać żadnych opłat⁹.

Stopień samodzielności jednostek samorządowych w prowadzeniu szkół pozwala im na szeroki zakres działań. Obejmuje on oprócz zakładania nowych placówek przekształcanie, łączenie i likwidowanie szkół już istniejących. Najbardziej znaczącą zmianą organizacyjną jest niewątpliwie likwidacja placówki. W przepisach nie znajdujemy możliwych przyczyn uzasadniających zamknięcie szkoły, natomiast uważa się, że jedynym rozsądnym ku temu powodem powinien być „brak zasadności ich dalszego funkcjonowania” wywołany wystarczającym zaspokojeniem potrzeb mieszkańców w zakresie oświatowym. Decyzję o likwidacji szkoły podejmuje samodzielnie organ ją prowadzący. Wprowadzono jednak szczegółowe wytyczne, aby nie ograniczyć w ten sposób powszechnego dostępu do placówek oświatowych.

⁴ http://mfiles.pl/pl/index.php/Zadania_publiczne_gminy, 02.04.2015.

⁵ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. 1991 nr 95 poz. 425), Art. 5, ust. 2.

⁶ T. Komorowski, *Prawo oświatowe w praktyce. Poradnik dla nauczycieli i kadry kierowniczej oświaty*, empip, Poznań 2001, s. 133.

⁷ D. Kurzyna-Chmiel, *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 96.

⁸ T. Komorowski, *Prawo oświatowe w praktyce...*, op. cit., s. 133.

⁹ D. Kurzyna-Chmiel, *Oświata jako zadanie publiczne*, Lex, Warszawa 2013, s. 226.

Jednostka prowadząca dotąd likwidowaną szkołę ma obowiązek:

- zapewnić dzieciom transport i opiekę podczas niego lub zwrot kosztów podróży, jeżeli ich nowa droga do szkoły wynosi więcej niż 3 km (w przypadku uczniów klas I-IV szkoły podstawowej) lub 4 km (w przypadku uczniów klas V i VI szkoły podstawowej i uczniów gimnazjów),
- zasięgnąć opinii organu sprawującego nadzór pedagogiczny.

Obowiązkowym terminem likwidacji szkoły jest 31 sierpnia (koniec roku szkolnego)¹⁰.

System oświaty w Polsce

System oświaty to „zbiór instytucji oświatowych mających na celu kształcenie, wychowanie i opiekę, między którymi zachodzą określone relacje i zależności”¹¹. Zapewnia on m.in.:

- wspomaganie wychowawczej funkcji rodziny,
- możliwość pobierania nauki, korzystania z pomocy psychologiczno-pedagogicznej i dostosowanie nauczania do możliwości uczniów, w tym także dzieci niepełnosprawne oraz niedostosowane społecznie,
- opiekę nad uczniami w trudnej sytuacji materialnej lub życiowej,
- warunki bezpieczne i higieniczne, sprzyjające rozwojowi zainteresowań i zdolności.

Obecna struktura systemu oświaty w Polsce została wdrożona w 1999 roku. Obejmuje ona system szkół, których podstawową działalnością jest spełnianie funkcji dydaktyczno-wychowawczej poprzez obowiązkowe i dodatkowe zajęcia edukacyjne, zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze oraz specjalistyczne, zajęcia pozalekcyjne, a w szkołach zawodowych również praktyczną naukę zawodu. Rysunek 1. przedstawia obecną strukturę szkół w Polsce.

W wyniku reform, obecnie zakładanie i prowadzenie publicznych przedszkoli, szkół gimnazjalnych, a także szkół podstawowych, powierzono gminom.

¹⁰ Ibidem, s. 229-230.

¹¹ D. Kurzyna-Chmiel, *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty...*, op. cit., s. 88.

Rysunek 1. Struktura szkół w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kurzydina-Chmiel D., *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 95 oraz http://pl.wikipedia.org/wiki/System_o%C5%9Bwiaty_w_Polsce, 02.04.2015

Gmina jako jednostka samorządowa prowadząca szkoły podstawowe

Gmina jest elementarną jednostką samorządu terytorialnego. Spełnia najwięcej zadań oświatowych w porównaniu do jednostek większych. Prowadzi:

- przedszkola publiczne, w tym przedszkola specjalne i z oddziałami integracyjnymi oraz inne formy wychowania przedszkolnego,
- szkoły podstawowe i gimnazja, w tym z oddziałami integracyjnymi¹².

Publicznymi szkołami podstawowymi specjalnymi zarządza powiat.

Na gminy nałożono również obowiązki zapewnienia uczniom niepełnosprawnym bezpłatnego transportu do szkoły podstawowej i gimnazjum oraz opieki w czasie jego trwania. Poza tym dzieciom realizującym naukę w formie zajęć w ośrodkach rewalidacyjno-wychowawczych gmina ma zagwarantować również bezpłatny transport i opiekę w drodze do ośrodka oraz zwrot kosztów przejazdu komunikacją publiczną ucznia i opiekuna, jeżeli dowóz zapewniają rodzice¹³.

¹² Ibidem, s. 105.

¹³ Ibidem, s. 106.

Gmina ma możliwość po porozumieniu się z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego prowadzić szkoły artystyczne. Zaś za zgodą kuratora oświaty może zakładać i zarządzać publicznymi placówkami doskonalenia nauczycieli, zakładami kształcenia nauczycieli i bibliotekami pedagogicznymi¹⁴.

W przypadku, kiedy na terenie gminy mieszka dziecko podlegające obowiązkowi szkolnemu, a niebędące obywatelem polskim i nieznające języka polskiego w stopniu wystarczającym, aby pobierać naukę w szkole gmina ma za zadanie zapewnić mu dodatkową i bezpłatną naukę języka¹⁵.

Gmina przekazuje dotacje dla niepublicznych przedszkoli, w tym przedszkoli specjalnych, szkół podstawowych i gimnazjalnych, w tym z oddziałami integracyjnymi (na zasadach określonych w ustawie)¹⁶. Środki finansowe potrzebne do realizacji wszystkich zadań oświatowych gmina ma zagwarantowane w jej dochodach¹⁷.

Zadania i kompetencje w dziedzinie oświaty organów gminy

Gmina jako organ prowadzący składa się z organu stanowiącego (rady gminy) oraz zarządu gminy na czele z wójtem. Do zadań i kompetencji rady gminy należą:

- zakładanie i prowadzenie przedszkoli i placówek dla uczniów spełniających obowiązek szkolny,
- zapewnienie obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego,
- zapewnienie transportu lub zwrot kosztów,
- ustalenie sieci publicznych przedszkoli, szkół podstawowych i gimnazjów oraz granic ich obwodów,
- podpisanie aktu założycielskiego i nadanie pierwszego statutu placówce,
- likwidowanie i łączenie szkół,
- ustalenie zasad rozliczania tygodniowego wymiaru zajęć nauczycieli w wyjątkowych wypadkach,
- określa regulamin wysokości stawek i warunki przyznawania dodatkowego wynagrodzenia dla nauczycieli,
- przeznacza w budżecie gminy środki finansowe na pomoc zdrowotną dla nauczycieli korzystających z opieki zdrowotnej¹⁸.

Zarząd gminy odpowiada za działalność szkoły i sprawuje nadzór nad kierownictwem. Przeprowadza konkurs na stanowisko dyrektora szkoły, powierza wybranej osobie stanowisko, a także ma możliwość odwołania jej. W przypadku realizacji przez nauczycieli awansu zawodowego powołuje komisję egzaminacyjną na stopień nauczyciela mianowanego. Zarząd gminy może utworzyć

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425), Art. 90.

¹⁷ Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425), Art. 5a, ust. 3.

¹⁸ T. Komorowski, *Prawo oświatowe w praktyce...*, op. cit., s. 136-137.

służbę socjalną, która powołana będzie do gospodarowania funduszem specjalnym, a także po likwidacji szkoły ma obowiązek wskazać inną, w której naliczany będzie odpis na zakładowy fundusz socjalny emerytów i rencistów zlikwidowanej szkoły¹⁹.

Nadzór w zakresie spraw administracyjnych i finansowych szkoły podstawowej sprawuje bezpośrednio wójt. Decyduje w sprawach dotyczących pracy dyrektora i nauczycieli. Ma również możliwość ich oceniania oraz nadawania stopnia nauczyciela mianowanego. Ponadto:

- przedkłada kuratorowi oświaty do zaopiniowania arkusze organizacyjne szkół,
- odbiera dokumentację likwidowanej szkoły,
- udziela zgody na wczesne wspomaganie rozwoju dziecka,
- umożliwia prowadzenie praktyki nauczycielskiej w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach,
- udziela pozwolenia na działalność szkół niepublicznych na terenie gminy²⁰.

Podsumowanie

Państwo ma konstytucyjny obowiązek zapewnić warunki do nauki dzieciom i młodzieży spełniającym obowiązek szkolny. W wyniku decentralizacji i zmian w strukturze administracyjnej państwa w roku 1989 zadania oświatowe, czy związane przede wszystkim z zakładaniem prowadzeniem szkół i innych placówek, powierzone zostały jednostkom samorządu terytorialnego: gminom, powiatom i województwom, z zastrzeżeniem, iż mogą to być jedynie szkoły publiczne. Najmniejsza z nich – gmina – zajmuje się obecnie przedszkolami (także specjalnymi i z oddziałami integracyjnymi), szkołami podstawowymi i gimnazjami (w tym także tymi z oddziałami integracyjnymi). Ponadto spełnia wiele innych zadań oświatowych nałożonych jej przez ustawę o systemie oświaty, co czyni gminę najbardziej odpowiedzialną za kształcenie w kraju oraz faktyczny, rzeczywisty wpływ na edukację.

Bibliografia

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. 1991 nr 95 poz. 425).
- Komorowski T., *Prawo oświatowe w praktyce. Poradnik dla nauczycieli i kadry kierowniczej oświaty*, empi², Poznań 2001.
- Kurzyna-Chmiel D., *Oświata jako zadanie publiczne*, Lex, Warszawa 2013.
- Kurzyna-Chmiel D., *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- http://mfiles.pl/pl/index.php/Zadania_publiczne_gminy
- <http://poradnik.ngo.pl/x/340591>

¹⁹ Ibidem, s. 137-138.

²⁰ Ibidem, s. 138-140.